

A. ΤΣΕΧΩΦ: «Ο ΒΥΣΣΙΝΟΚΗΤΟΣ»

ΣΚΗΝΟΘΕΣΙΑ Κ. ΚΟΥΝ

ΤΟΥ Κ. ΣΩΚΡ. ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΥ

Την παραμονή Δευτέρα στην αίθουσα του Ωδείου παρακολούθησα μία καθορισμένη παράσταση από έναν δώλο των ηθοποιών που εργάστηκαν κατά σκηνοθεσία του κ. Κούν.

Η παράσταση αυτή κρινόμενη σχετικά μάλιστα, με τις επιδόσεις που πραγματοποιεί γενικά το Ελ-

ληνικό θέατρο, παίρνει μία πραγματικά αξία. Τα κύρια χαρακτηριστικά της είναι: άγλυπη και κατανοητή — κατά ένα δικό του τρόπο — του έργου που ανεβάστηκε από το σκηνοθέτη και τους ηθοποιούς, ενότητα στην εξέλιξη της δράσης που ακολουθήσει ως το τέλος μία γραμμική, οργάνωση της όλης παράστασης, σε πολλά σημεία εύτυχοιαν σκηνοθετικές λύσεις που η γενική και κυριότερη ήταν ότι τα πρόσωπα στάθηκαν και κινήθηκαν στη σκηνή χωρίς ποτέ να σκοντάρουν, να μεμπερδεύουν και να δημιουργήσουν την οχλαγωγική εκείνη κατάσταση που την ονομάζουμε επιπόλαια φραστικότητα και που τόσο φορές μας ζορίζει και μας ξεκουραίνει στο καθημερινό μας θέατρο. Οι ηθοποιοί, ακόμα, επιβόλταν κάποιον έλεγχο στην έκφραση τους και έχοντας κίνηση, στάση, λόγο μελετημένα, δημιουργημένα, ένα μέτρο στο έργο τους που τις περισσότερες φορές ήταν σωστό στις αναλογίες του και σχεδόν ποτέ έναλογητικά. Τα, σούρτα - φέρτα στη σκηνή, τα κουνιάματα χεριών, κεφαλιών κλπ., που χωρίς λόγο πλημμυρίζουν αυθαίρετα τις σκηνές, ήταν περιορισμένα στο απαραίτητο: και έφεραν τι σημασία έχει για την τέχνη το δόσιμο του απαραίτητου και η απολύτρωση από τα περιττά και μικρόπιστα καθέκαστα που γεμίζουν τη ζωή μας.

Αλλά όλα, ανεξάρτητα προς όλους γενικούς και βασικούς ενδοιασμούς, που θα μπορούσε η καταπονημένη κρίση της εργασίας του κ. Κούν να έχει, αποτελούν στοιχεία αξιοπληθέστα, προσδίδουν θεατρική διαίσθηση και γίνονται πολύ σημαντικά και γιατί μέσα στην ελληνική πραγματικότητα παίρνουν την αξία που έλεγα παραπάνω και κυρίως γιατί ο κ. Κούν είναι νέος.

Ο κ. Κούν κινείται προς το θέατρο από μόνον ενδιόθετη και ένστα-

κιάδη τάση, από ένα ευγενικό μεράκι. Δεν έχει γίνει ακόμα μέσος του ή απαραίτητη εκείνη καλλιέργεια που κάνει τον συνειδητό καλλιτέχνη, τον τεχνίτη που υποβάλλει σε άστυχη πνευματικό έλεγχο την εργασία του και τραβάει με σιγουριά τον ώραίο όσο και δύσκολο δρόμο προς την αληθινή τέχνη. Και λέγοντας πνευματικό έλεγχο, δε θέλω βέβαια να πω (άρελης υπόθεσης που μπορεί να κάνει ο επιπόλαιος άναγνώστης) τη δυνατότητα να νοιώσει το περιεχόμενο ενός έργου, παρά την κατανόηση του ίδιου του θεάτρου, ως αισθητική έκφραση στο σύμπλοκο και στα καθέκαστα του — τη σημασία, τις άφορμες και τα μέτρα που έχουν όλα τα στοιχεία με τα οποία εκφράζεται, και την συγκρότηση από όλα αυτά ενός αισθητικού προγράμματος με το οποίο πρέπει κανείς πάντα να δουλεύει. "Ας μη νομιστεί πως κάτι τέτοιο μάς απομακρύνει από την αλήθεια της ζωής: μάς κανονίζει μόνο το σύστημα με το οποίο αυτόν τον τέτοιο ή άλλοιότιμο κόσμο που έχει δημιουργήσει στο έργο του ο δραματικός ποιητής θα τον ζωντανέψουμε με συνέπεια από την αρχή ως το τέλος στη δεδομένη συμβατικότητα της θεατρικής λειτουργίας. Κι' ενώ βάλουμε, σ' εποχές λιγότερο προσγέμενες — αν στέκει να τις ονομάσουμε έτσι — το σύστημα αυτό διαμορφώνεται φυσιολογικά και υποσυνείδητα, στα διάφορα στάδια της πρόδου και της εξέλιξης της Τέχνης, σήμερα που ο επιστημονισμός και ο τεχνικός πολιτισμός έχουν φέρει τέτοιο περιωπασμό στην εξέλιξη των αισθητικών μας πραγμάτων, η ύπωση ενός επιστημονικού, ως το ποίμιο έτσι, συστήματος ή, καλύτερα, η συνειδητή ύπωση σ' ένα τέτοιο σύστημα της εσωτερικής — μας ζωντανής τάσης και διάθεσης για αισθητική έκφραση είναι προϋπόθεση απαραίτητη για την πραγματοποίηση καλλιτεχνικής έκφρασης με συνέπεια και βαθύτερη οδσία. Το μεράκι, η διαίσθηση, στοιχεία κυριώτατα και αυτά, ανεπρόσχετα στον έλεγχο που λέω, γίνονται επικίνδυνα πολλές φορές και πολλές φορές οδηγούν σε ασυνέπειες προς τον εαυτό του του ίδιου καλλιτέχνη, σε αλληλοσυγκρουόμενα αποτελέσματα και σε κακά παραστροφάματα, όπως συνέβη και με τον κ. Κούν.

Αδυναμίες αναγόμενες σ' αυτά που ανάπτυξη παραπάνω εχάρητε κανείς και στην τελευταία εργασία του κ. Κούν, Βασική και κύρια: ο τρόπος της διδασκαλίας του. Οι ηθοποιοί του νέου, όπως ήταν οι περισσότεροι, δεν έκαναν πραγματική εσωτερική τους κατάσταση των συναισθημάτων, παρά δίνουν εξωτερικά, ως την τελευταία λεπτομέρεια εκείνου που με πολλή επιμονή κι' επείγουσα ερώτητα τους έδειξε ο ίδιος, ζώντας αυτός ίσως τη ζωή των ηρώων του έργου και έφερε ο κ. Κούν τόσο καλά να δουλεύει το ζωντανό του υλικό, με τούτο τον τρόπο, ώστε κατατάσει να δυσκολεύεται κανείς να εχάρησει την δουλειά αυτή που όμως υπήρχε και ενώ το παίξιμο περθε επιπόλαια τον θεατή, το βάθος του αφήνει ένα είσθημα άδειας, κωτικής απόδοσης των τύπων. Κι' είναι γι' αυτό που ευγενικά κυρία, ελληνικής παράγον των πνευματικών μας πραγμάτων, παρακολουθώντας με την καλύτερη προδιάθεση την παράσταση του Βυσσινόκηπου βρήκε πως οι ηθοποιοί ά π ή γ υ ε ι λ α ν (με το νόημα του στήμματος που δίνουν τώρα στον όρο άπογγυλίσια) ενώ η προθέσι τους και το σκηνοθέτη δεν ήταν καθόλου αυτή. "Αλλά ά π α υ ε λ ι α λέμε, ά π είναι φταιχτό, επίπλοστο, δομένο άπ' έξω: κι' αυτό, μ' έλο το τεχνικό δούλεμα του κ. Κούν, δε μπορούσε να μη προθεθεί από τους ηθοποιούς του — μ' εξαίρεση φυσικά του Γιαννίδη που η έντοντατη προσωπικότητά του και η καλλιερημένη του έκφραση τον οδηγούσαν σε μίαν άνώτερη, όπως κάθε φορά, δημιουργία, αντίξια του εαυτού του και της Τέχνης.

Ο σκηνοθέτης, χαράζοντας την γενική γραμμή της ερμηνείας του έργου και των τύπων που δρούν μέσα σ' αυτό, πρέπει να εκφράζεται δια των ηθοποιών, διεγείροντας την ζωτικότητα τους και προσπαθώντας να δημιουργεί μέσα τους τις ανάλογες συνασθηματικές καταστάσεις, που δια της τεχνικής καλλιέργειας θ' αναχθούν σ' αισθητική μορφή κι' όχι να τους αδυνατίζει την προσωπικότητά τους προς βίαση και της δικής τους και της δικής του της εργασίας. Κι' έχει αξία, όσο κι' αν είναι δύσκολο, ζώντας ζωή

A. ΤΣΕΧΩΦ:

“Ο ΒΥΣΣΙΝΟΚΗΤΟΣ,”

(ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΠΟ ΤΗ ΣΕΛΙΔΑ 8)

Εξόπια και έντονη οι ηθοποιοί να μπουν σ' ένότητα και τάξη και έτσι να οργανώσουν, μία παράσταση. Στόν τέτοιο τρόπο εργασίας έξω από την αλήθεια της έκφρασης και την πραγματική δημιουργία — έχοντας αντίπαλο για τον κόσμο του σκηνοθέτη είναι και ο πλουτισμός της έμπνευσης του από τόσες διαφορετικές ψυχές όσοι συνεργάτες του ηθοποιοί που όταν έχουν ταλέντο — κι' οι περισσότεροι από τους ηθοποιούς του κ. Κούν έχουν — είναι πλούσιοι σ' έμπνευση και μέσος. Αλλά αξιοπαρατήρητη αδυναμία της παράστασης τού Βυσσινόκηπου ήταν η έλλειψη μιας αξιολογικής ιεραρχίας, των μερών της δράσης, που όλα έπαιρναν το ίδιο βάρος, όπως πρέπει να το δούν — πόσα μπορούν την ίδια σημασία και η εξέλιξη της παράστασης δε διάγραφε μία πλαστική γραμμή με πρόοδο, κορυφώση, λήση. "Όπως μία σκηνή δεν ένοιαζε ποτέ κορυφώσιμη και ποτέ προχωρεί προς το τέλος και κλείνει — αξιώσεις ασήμητες της μορφολογίας της Τέχνης — έτσι κι' η πράξη και το έργο τελείωνε πάντα και ποτέ. Κι' όλα ήταν ίσα, επίπεδα. "Έπειτα σ' όλη την παράσταση είχε δοθεί ένα βάρος, μία καταδυστική δραματικότητα — μέσα ειδικά για την δημιουργία έντονης και συγκίνησης στο κοινό — πο-

ραϊκόσο την Κυβέλη και τη Ρ. Μιράτ, στο κοστούμι του κ. Δισούλου, και στο μέτρο του παιξίματος του καθώς και του κ. Φωτόπουλου στην επανάληψη τού εαυτού της ηθοποιού δ. Κοκολά κλπ. "Αναφέροντας τις παρατηρήσεις αυτές εδώ για να δικαιώσω τις άποψεις που ανάπτυξα, δε θέλω να θέλω να μειώσω την αξία των νέων ηθοποιών που άνεφερα, καθώς και των λοιπών διαλεχτών συνοδών των ηθοποιών δ. Γιατρά που τόσο ώραία σήθηκε στη σκηνή, της δ. Μιχαηλίδου της δ. Κούν. "Αντιθέτως, τού κ. Καλίου ήταν η έλλειψη μιας αξιολογικής ιεραρχίας, των μερών της δράσης, που όλα έπαιρναν το ίδιο βάρος, όπως πρέπει να το δούν — πόσα μπορούν την ίδια σημασία και η εξέλιξη της παράστασης δε διάγραφε μία πλαστική γραμμή με πρόοδο, κορυφώση, λήση. "Όπως μία σκηνή δεν ένοιαζε ποτέ κορυφώσιμη και ποτέ προχωρεί προς το τέλος και κλείνει — αξιώσεις ασήμητες της μορφολογίας της Τέχνης — έτσι κι' η πράξη και το έργο τελείωνε πάντα και ποτέ. Κι' όλα ήταν ίσα, επίπεδα. "Έπειτα σ' όλη την παράσταση είχε δοθεί ένα βάρος, μία καταδυστική δραματικότητα — μέσα ειδικά για την δημιουργία έντονης και συγκίνησης στο κοινό — πο-

ΣΩΚΡ. ΚΑΡΑΝΤΙΝΟΣ

χωρίς να εξετάζω εδώ αν και μ' αυτόν τον χαρακτηρισμό του έργου ταίριαζε, βρήκα πως ξεπερνώντας ένα ορισμένο όριο προδίνουν το νόημα του θεάτρου σαν παιγνίδι πνευματικό, έφημερο στην εξέκκλησή του και ανάλαφρο σαν τα τελλάρια και τα χάρτινα βασιλεία του. Αλλά όλα αναγόμενα στους βασικούς ενδοιασμούς που σημείωσα παραπάνω είναι γενικότερες στην εργασία του κ. Κούν που φανερώνονται φυσικά, και στα καθέκαστα της παράστασης του Βυσσινόκηπου. Στόν τύπο που δημιούργησε ο κ. Ζερβός — ένας νέος ηθοποιός με τόση ζωντανία και με τόσο ταλέντο — που έβγαίνει νομίζω συχνά από το μέτρο της λοιπής παράστασης κι' ήταν τύπος αμφίβολος κι' άνομοιογενής στον τύπο του κ. Πλακούδη — επίσης διαλεχτού ανάμεσα στους νέους ηθοποιούς που κι' αυτός νομίζω ήταν λιγότερο στέρεος άπ' όσο θα μπορούσε, της δ. Μπασιέ που έδειχνε νάχε πρότυπο ά-

Αριστερά: Ο Άμιελ, όπως τον θέλει η παράδοση. Δεξιά: Με κοστούμι σύγχρονο αίσθηματικό. (Από τις σχετικές προσπάθειες των θεατρών του Λονδίνου, για να εμφανίσουν με μοντέρνα κοστούμια τα έργα του Σαίξπηρ)